गण्डकी प्रदेशमा खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावनाः गण्डकी प्रदेशभित्र खानेपानीलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखि सहरी एवं ग्रामीण वस्तीमा स्वच्छ, गुणस्तरीय, सर्वसुलभ र सुरक्षित रुपमा खानेपानी आपुर्ति गरी जन-स्वास्थ्यको रक्षा गर्न, सरसफाइको व्यवस्था गर्न एवम् ढल तथा फोहोर पानीको व्यवस्थापन गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्न र सोको प्रभावकारी निगरानी, अनुगमन र नियमन गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

गण्डकी प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यस ऐनको नाम "गण्डकी प्रदेश खानेपानी तथा सरसफाइ ऐन, २०७९" रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषाः** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "अनुमतिपत्र" भन्नाले दफा ५ बमोजिमको अनुमतिपत्र सम्झनु पर्छ।

(ख) "अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा प्रदान गर्न वा आयोजना सेवा प्रणाली निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न अनुमति प्राप्त संगठित संस्था संझनुपर्छ ।

(ग) "आयोजना" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा प्रदान गर्न भौतिक संरचनाको निर्माण, विस्तार वा सुधार र तत्सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने उद्देश्यको लागि सञ्चालित आयोजना सम्झनु पर्छ ।

(घ) "उपभोक्ता" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा उपयोग गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकाय सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "उपभोक्ता संस्था" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा सञ्चालन गर्न कानून बमोजिम स्थापित सामुदायिक वा सहकारी संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा सञ्चालन गर्न कानून बमोजिम गठित उपभोक्ता समिति समेतलाई जनाउँछ ।

(च) "कार्यालय" भन्नाले मन्त्रालय मातहतका खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्र हेर्ने सम्बन्धित कार्यालय सम्झनु पर्छ ।

(छ) "कार्यालय प्रमुख" भन्नाले सम्बन्धित खानेपानी कार्यालयको प्रमुखको रुपमा प्रदेश सरकार वा मन्त्रालयले खटाएको अधिकृत कर्मचारी सम्झनु पर्छ ।

(ज) "खानेपानीको स्रोत" भन्नाले प्राकृतिक रुपमा पानी निसृत हुने नदी, खोला, ताल,

पोखरी, इनार, कुवा तथा मूल जस्ता सतही वा भूमिगत जलस्रोत सम्झनु पर्छ र सो शब्दले आकाशे पानी तथा पानीको आपूर्ति गर्ने मानव निर्मित संरचना समेतलाई जनाउँछ ।

(झ) "खानेपानी सेवा" भन्नाले खानेपानीको उत्पादन, सञ्चय, स्थानान्तर तथा वितरण गरी घरेलु, सार्वजनिक, संस्थागत वा औद्योगिक उपयोगको लागि खानेपानी आपूर्ति गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले थोक, ट्याङ्कर वा बोतलबन्दीरुपमा खानेपानी उपलव्ध गराउने कार्य समेतलाई जनाउँछ ।

(ञ) "खानेपानीको सार्वजनिक उपयोग" भन्नाले सामूहिक वा सार्वजनिक रुपमा जडान भएका धाराबाट उपभोक्ताको लागि वितरण हुने खानेपानीको उपयोग सम्झनुपर्छ।

(ट) "गुणस्तरीय खानेपानी" भन्नाले मानव तथा पशु स्वास्थ्यको लागि हानिकारक तत्व नभएको गुणस्तरयुक्त स्वच्छ खानेपानी सम्झनु पर्छ ।

(ठ) "घरेलु उपयोग" भन्नाले पिउन, हातमुख तथा लुगाधुन, नुहाउन, खाना पकाउन, जीवजन्तुलाई खुवाउन, करेसाबारी, शौचालय वा यस्तै अन्य व्यक्तिगत एवम् घरायसी प्रयोजनको लागि प्रयोग गरिने खानेपानीको उपयोग सम्झनु पर्छ ।

(ड) "ढल व्यवस्थापन" भन्नाले मानव मलमूत्र सहित वा रहित फोहोर पानीलाई सतही वा भूमिगत ढल प्रणाली वा अन्य कुनै तरिकाबाट संकलन, स्थानान्तरण, प्रशोधन तथा विसर्जन वा पुनःप्रयोग गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ।

(ढ) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(ण) "निरीक्षक" भन्नाले दफा ३१ बमोजिम निरीक्षकको रुपमा काम गर्न तोकिएको कर्मचारी सम्झनु पर्छ ।

(त) "प्रदेश सरकार" भन्नाले गण्डकी प्रदेश सरकार सम्झनु पर्छ।

(थ) "फोहोर पानी" भन्नाले खानेपानीको घरेलु तथा संस्थागत उपयोग पश्चात् निष्काशन हुने मानव मलमूत्र सहित वा रहित फोहोर पानी सम्झनुपर्छ र सो शब्दले फोहोर पानीसँग मिसिएर आउने वर्सातको पानी समेतलाई जनाउँछ ।

(द) "मन्त्रालय" भन्नाले गण्डकी प्रदेश सरकारको खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।

(ध) "महाशाखा प्रमुख" भन्नाले मन्त्रालयको खानेपानी विषय हेर्ने महाशाखाको प्रमुख सम्झनुपर्छ ।

(न) "समिति" भन्नाले दफा २३ बमोजिम गठित महसुल निर्धारण समिति सम्झनु पर्छ।

(प) "सरसफाइ सेवा" भन्नाले फोहोर पानी तथा ढल व्यवस्थापन, फोहोर पानी प्रशोधन, दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापन तथा सार्वजनिक शौचालयको निर्माण एवम् सञ्चालन समेतको कार्य सम्झनु पर्छ।

(फ) "संगठित संस्था" भन्नाले खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा सञ्चालन गर्नको लागि प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई स्थापना भएका उपभोक्ता संस्था, कम्पनी, सहकारी संस्था सम्झनु पर्छ।

(ब) "सेवा प्रणाली" भन्नाले खानेपानीको मुहान, पाइप, प्रशोधन संयन्त्र, जलभण्डारण संरचना, जलाशय वा सरसफाइ सेवासँग सम्बन्धित संरचना वा त्यस्तै किसिमका अन्य उपकरण वा संरचनालाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवासँग आवद्ध भएको घर, जग्गा र त्यसमा निर्मित संरचना समेतलाई जनाउँछ ।

(भ) "सेवाप्रदायक" भन्नाले खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, सेवा प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको माध्यमबाट खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा उपलब्ध गराउने अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था सम्झनु पर्छ ।

(म) "सेवा क्षेत्र" भन्नाले अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि अनुमतिपत्रमा उल्लेख गरी तोकिएको क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।

(य) "स्थानीय तह" भन्नाले गण्डकी प्रदेशभित्र रहेका गाउँपालिका वा नगरपालिका सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

खानेपानी र फोहोर व्यवस्थापनको अधिकार तथा दायित्व

३. **प्रदेश सरकारको अधिकार तथा दायित्वः** (१) खानेपानी सेवा, फोहोर व्यवस्थापन, आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन सम्बन्धमा प्रदेश सरकारको अधिकार तथा दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) प्रदेश भित्रको खानेपानी उत्पादन, प्रशोधन र वितरण सम्बन्धी कार्य,

(ख) फोहोर पानी संकलन, प्रशोधन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य,

(ग) सरसफाइ तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य,

(घ) प्रदेश भित्रका एक वा एक भन्दा बढी स्थानीय तहलाई प्रभाव पार्ने आयोजना।

(२) प्रदेश भित्र खानेपानी सेवा पुऱ्याउने दायित्व प्रदेश सरकारको हुनेछ र सो सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४. **पानीको स्रोत तथा मुहानको संरक्षणः** पानीको स्रोत तथा मुहानको संरक्षण सम्बन्धमा प्रदेश सरकार तथा अनुमति प्राप्त संस्थाले देहाय बमोजिमको कार्य गर्नुपर्नेछ :-

(क) खानेपानी मुहान संरक्षण क्षेत्र तोक्न सक्ने,

(ख) पानीको स्रोतको संरक्षणको लागि बाढी, पहिरोको नियन्त्रण गर्ने एवं अन्य जलजन्य प्रकोपको नियन्त्रण व्यवस्थापन गर्ने,

(ग) पानीको स्रोतलाई प्रदुषित हुन नदिन आवश्यक व्यवस्था गर्ने र पानीको स्रोत नष्ट वा लोप हुनबाट बचाउने,

(घ) पानीको मूल वा मुहानलाई दिगो बनाई राख्न उपयुक्त उपाय अवलम्बन गर्ने तथा नियमित रूपमा मर्मत सम्भार गर्ने,

(ङ) पानीको संरक्षण, संवर्द्धन र समुचित उपयोग सम्बन्धमा उपभोक्ता वा सम्बद्ध पक्षहरुको लागि सचेतना वा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

(च) पानीको स्रोत प्रदूषण हुन नदिन तथा पानीको मूल वा वहाव क्षेत्रको संरक्षण गर्न जैविक खेतीको लागि कृषकलाई प्रोत्साहित गर्ने,

(छ) खानेपानीको मूल वा वहाव क्षेत्रमा जलचर प्राणीको तथा मानव स्वास्थ्यको संरक्षणको लागि विषादी वा विष्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्न बन्देज गर्ने,

(ज) तोकिए बमोजिमको अन्य कार्य गर्ने।

परिच्छेद-३

अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्था

५. **अनुमतिपत्र लिनुपर्नेः** (१) यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र नलिई खानेपानीको स्रोतको उपयोग गर्न पाइने छैन।

(२) कसैले खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा प्रदान गर्न वा आयोजना वा सेवा प्रणालीको सर्वेक्षण, निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न वा गराउन चाहेमा यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ। अनुमतिपत्र सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहाय बमोजिमका काम गर्न अनुमतिपत्र लिनु पर्ने छैनः-

(क) प्रविधि, लगानी र उपभोक्ताको संख्याको आधारमा तोकिए बमोजिमको साना आयोजना तथा तोकिए बमोजिमका उपभोक्ता संस्थाले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा प्रदान गर्न,

(ख) कसैलाई प्रतिकूल असर नपर्ने गरी आफ्नो घर-परिसरको फोहोर पानी भूमिगत अवसिञ्चन विधिबाट वा आफ्नो जग्गा जमिनमा विसर्जन गर्न,

(ग) आफ्नो निजी जग्गामा रहेको पानीको स्रोतबाट घरेलु उपयोगका लागि खानेपानी प्रयोग गर्न ।

(घ) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहद्वारा कार्यान्वयन हुने आयोजना ।

६. **अनुमतिपत्रका लागि निवेदन दिनुपर्नेः** (१) खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा प्रदान गर्न, आयोजना वा सेवा प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न चाहने संगठित संस्थाले मन्त्रालय समक्ष अनुमतिपत्रको लागि तोकिए बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन साथ सम्बन्धित विषयको आर्थिक, प्राविधिक तथा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण समेत संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन साथ तोकिए बमोजिमको दस्तुर संलग्न गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर आवश्यक छानबिन गर्दा थप कागजात आवश्यक पर्ने वा कुनै विषयमा थप स्पष्ट गर्नुपर्ने देखिएमा मन्त्रालयले सो बमोजिमका कागजात पेस गर्न वा स्पष्ट गर्न निवेदकलाई मनासिब माफिकको समय दिनुपर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम दिइएको समयभित्र निवेदकले थप कागजात पेस गरेमा वा थप स्पष्ट गरेमा सो मितिलाई नै निवेदन परेको मिति मानिनेछ ।

७. **अनुमतिपत्र दिनुपर्नेः** (१) दफा ६ बमोजिम परेको निवेदन उपर आवश्यक जाँचबुझ गरी गराइ त्यस्तो निवेदन परेको मितिले तीस दिनभित्र मन्त्रालयको सचिवले तोकिए बमोजिमको ढाँचामा आवश्यक शर्तहरु समेत उल्लेख गरी निवेदकलाई अनुमतिपत्र दिनुपर्नेछ ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अगावै खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणाली निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिरहेका संगठित संस्थाले यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्षभित्र यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अगावै प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा सञ्चालन गरिरहेका उपभोक्ता संस्थाले यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्षभित्र यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी निवेदन दिएमा उपभोक्ता संस्थालाई अनुमतिपत्र दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (२) र (३) बमोजिम अनुमतिपत्र नलिएको संगठित संस्था वा उपभोक्ता संस्थाले खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणाली निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न पाउने छैन।

८. **सर्वेक्षण अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणालीको सर्वेक्षण गर्न चाहने संगठित संस्थाले तोकिएको अधिकारी समक्ष अनुमतिपत्रको लागि तोकिए बमोजिम निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सर्वेक्षणको लागि दिइने अनुमतिपत्रको अवधि बढीमा तीन वर्षको हुनेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको अवधिभित्र सर्वेक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न गर्न नसकेमा त्यस्तो

अनुमतिपत्र स्वतः खारेज हुनेछ।

(४) सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि दिइने निवेदनको ढाँचा, दस्तुर तथा प्रक्रिया लगायतका अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

९. **अनुमतिपत्रको अवधिः** (१)यस ऐन बमोजिम खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणाली सञ्चालनको लागि दिइने अनुमतिपत्रको अवधि एकपटकको लागि पाँच वर्षको हुनेछ र त्यसपछि कार्यालयको सिफारिस र सेवाप्रदायकको कार्यसम्पादन मुल्यांकनको आधारमा नवीकरण गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि थोक, ट्याङ्कर वा बोतलबन्द रूपमा खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने सेवा प्रदायकको हकमा अनुमतिपत्रको अवधी दुई वर्षको हुनेछ र त्यसपछि कार्यालयको सिफारिस र सेवाप्रदायकको कार्यसम्पादन मुल्यांकनको आधारमा नवीकरण गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम दिइने अनुमतिपत्रको ढाँचा तथा दस्तुर तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) कुनै अनुमति प्राप्त संस्थालाई उपदफा (१) मा तोकिएको अवधि भन्दा कम अवधिको अनुमतिपत्र दिइएको रहेछ भने त्यस्तो अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रमा तोकिएको अवधि समाप्त हुनु भन्दा तीस दिन अगाडि अनुमतिपत्रको अवधि थप गर्न तोकिए बमोजिम निवेदन दिन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम अनुमतिपत्रको अवधि थप गर्नको लागि निवेदन प्राप्त भएमा तोकिएको अधिकारीले आवश्यक जाँचबुझ गरी उपयुक्त देखिएमा उपदफा (१) को अधीनमा रही अनुमतिपत्रको अवधि थप गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्रको अवधि थप गर्नको लागि दिइने निवेदनको ढाँचा, दस्तुर तथा प्रक्रिया सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०. **अनुमतिपत्र प्रदान नगरिनेः** (१) यस ऐन बमोजिम कुनै सेवा क्षेत्रमा खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणाली निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि कुनै संगठित संस्थालाई अनुमतिपत्र दिइएकोमा त्यस्तो अनुमतिपत्रको अवधिभर सोही क्षेत्रमा सोही कामको लागि अन्य कुनै पनि संगठित संस्थालाई अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले त्यस क्षेत्रमा गुणस्तरीय सेवा प्रदान नगरेमा, नियमित रुपमा खानेपानी वितरण नगरेमा, माग आपूर्ति गर्न नसकेमा वा दफा ११ बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज भएमा सोही क्षेत्रमा अन्य संगठित संस्थालाई खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा वा आयोजना वा सेवा प्रणाली निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि अनुमतिपत्र दिन सकिनेछ।

११. **अनुमतिपत्र खारेजः** (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत कुनै काम गरेमा वा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित अवधिभित्र खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना तथा सेवा प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन नगरेमा तोकिएको अधिकारीले अवधि तोकि

त्यस्तो काममा आवश्यक सुधार गर्न वा निर्माण कार्य सम्पन्न गरी सेवा सञ्चालन गर्न सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई आदेश दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको अवधिभित्र त्यस्तो आदेशको पालना नगरेमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्नेछ र अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज गर्नु अघि तोकिएको अधिकारीले सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई आफ्नो सफाई पेस गर्ने मनासिब मौका दिनुपर्नेछ।

१२. **अलग अलग अनुमतिपत्र दिन सकिनेः** (१) खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणालीका पानीको उत्पादन, संकलन, प्रसारण, प्रशोधन, वितरण, संरचनाको मर्मत सम्भार वा पानीको महसुल संकलन जस्ता कार्यमा अलग अलग संगठित संस्थालाई अलग अलग अनुमतिपत्र दिन सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र दिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-४

खानेपानी सेवा सञ्चालन सम्बन्धी

१३. **सेवा उपलव्ध गराउनु पर्नेः** (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था वा यस ऐन बमोजिम अनुमति लिनु नपर्ने उपभोक्ता संस्थाले सेवा क्षेत्रभित्र बिना भेदभाव खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा उपयोग गर्न पाउने गरी आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) अनुमति प्राप्त संस्थाले औद्योगिक, व्यापारिक, व्यवसायिक वा संस्थागत उपभोक्तालाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउँदा पानीको परिमाणात्मक उपयोग तथा पानी उपयोग गरे पश्चात् निस्कने फोहोरपानीको व्यवस्थापन सम्बन्धमा त्यस्ता औद्योगिक, व्यापारिक, व्यावसायिक संस्थासँग आपसी सम्झौता गरी सेवा प्रदान गर्न सक्नेछ ।

तर अनुमतिपत्रमा तोकिएको सेवा क्षेत्रको घरेलु उपयोगलाई असर पर्ने गरी औद्योगिक, व्यापारिक, व्यवसायिक वा संस्थागत उपभोक्तालाई खानेपानी सेवा उपलव्ध गराउन पाइने छैन ।

१४. **गुणस्तरीय पानी आपूर्ति गर्नुपर्नेः** अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था वा यस ऐन बमोजिम अनुमति लिनु नपर्ने उपभोक्ता संस्थाले स्वच्छ तथा गुणस्तरीय खानेपानी आपूर्ति गर्नुपर्नेछ ।

स्पष्टीकरणः यस दफाको प्रयोजनको लागि "स्वच्छ तथा गुणस्तरीय खानेपानी" भन्नाले नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिम स्वच्छ तथा गुणस्तरीय खानेपानी सम्झनुपर्छ ।

१५. **धारा तथा मिटर जडानः** (१) यस ऐन बमोजिम खानेपानी सेवा प्राप्त गर्न चाहने उपभोक्ताले धारा तथा मिटर जडानको लागि सम्बन्धित सेवा क्षेत्रको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था समक्ष तोकिए बमोजिम निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले तोकिएको शुल्क लिई तोकिएको समयभित्र धारा तथा मिटर जडान गरिदिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै प्राविधिक कारणले कुनै सेवाक्षेत्र भित्रका धाराहरुमा मिटर जडान गर्न उपयुक्त नहुने भएमा अन्य उपयुक्त वैकल्पिक व्यवस्था गरी खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) धारा तथा मिटर जडान सम्बन्धी लाग्ने शुल्क र अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१६. **सेवा बन्द गर्न सक्नेः** (१) काबुबाहिरको परिस्थिति उत्पन्न भई खानेपानी सेवाप्रणालीबाट उपलव्ध गराइरहेको खानेपानीको गुणस्तर कायम रहन नसक्ने भएमा वा सेवाको स्तरमा असर पर्ने भएमा वा सेवा बन्द गर्नु पर्ने भएमा त्यस्तो सेवा सुचारु हुन लाग्ने अनुमानित समय समेत उल्लेख गरी अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उपभोक्तालाई उपयुक्त माध्यमबाट सो कुराको पूर्व सूचना दिई सेवा बन्द गर्न सक्नेछ ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम आफ्नो सेवा क्षेत्र भित्र खानेपानी सेवा बन्द गरेमा त्यस्तो अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले वैकल्पिक व्यवस्था गरी उपभोक्तालाई स्वच्छ तथा गुणस्तरयुक्त खानेपानी उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) काबु बाहिरको परिस्थति उत्पन्न भई ढल व्यवस्थापन प्रणालीबाट विसर्जन भइरहेको फोहोर पानीको व्यवस्थापन गर्न नसक्ने भएमा त्यस्तो सेवा सुचारु हुन लाग्ने अनुमानित समय समेत उल्लेख गरी अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी यथासंभव छिटो त्यस्तो फोहोर पानीको उचित व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम आफ्नो सेवा क्षेत्र भित्र अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले आफूले उपलब्ध गराएको समय तालिका बमोजिम नियमितरुपमा खानेपानी वितरण गर्न नसकेमा त्यसरी खानेपानी वितरण गर्न नसकेको अवधिको र उपदफा (३) बमोजिम ढल व्यवस्थापन प्रणालीबाट विसर्जन भइरहेको फोहोरपानीको व्यवस्थापन गर्न नसकेको अवधिको शुल्क वा महसुल लिन पाउने छैन ।

(५) निर्धारित समयमा महसुल नबुझाउने वा सेवाको दुरुपयोग गर्ने वा सेवा उपयोग गर्दा पालना गर्नुपर्ने शर्तको उल्लङ्घन गर्ने उपभोक्ताको सेवा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले पूर्व सूचना दिई बन्द गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम सेवा बन्द गरिएकोमा सम्बन्धित उपभोक्ताले महसुल बुझाई सेवा सुचारु गरिदिन निवेदन दिएमा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले तोकिएको दस्तुर लिई बन्द सेवा सुचारु गरिदिनु पर्नेछ र उपभोक्ताको कारणले कुनै हानी नोक्सानी भएको पाइएमा सम्बन्धित उपभोक्ताबाट त्यस्तो हानी नोक्सानी भएको रकम भराई लिन सक्नेछ।

१७. **निजी, सार्वजनिक, सरकारी वा सामुदायिक जग्गामा पाइप विछ्याउन वा अन्य संरचना बनाउन सक्नेः**(१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उपभोक्तालाई सेवा उपलव्ध गराउने प्रयोजनको लागि प्रचलित कानून बमोजिमको प्रकृया पूरा गरी निजी, सार्वजनिक, सरकारी वा सामुदायिक जग्गामा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापनको पाइप बिछ्याउन वा अन्य संरचना बनाउन सक्नेछ । निजी बाहेक सार्वजिनक सरकारी वा सामुदायिक जग्गामा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापनको पाईप बिछ्याउन वा अन्य संरचना

बनाउन कुनै व्यक्ति वा समुहले कुनै किसिमको धरपकड एवं रोकावट गर्न पाउने छैन ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले कुनै व्यक्तिको निजी जग्गामा पाईप बिछ्याउँदा बालीनाली भएमा सोको क्षतिपूर्ति दिने गरी लिखित सम्झौता गर्ने तथा जमिन माथि स्थायी संरचना बनाउनु परेमा सम्बन्धित जग्गाधनीसँग उक्त जग्गा खरिद गर्न वा लिखित सम्झौता गरी लिजमा लिन सक्नेछ।

तर कुनै व्यक्तिको निजी जग्गामा साबिक देखि बिछ्याइएको पाईप वा निर्माण भइसकेको संरचनाको मर्मत संभार, विस्तार वा पुनर्स्थापना गर्न र निजी जग्गाको भोगचलनमा बाधा नपर्ने गरी नयाँ पाइपलाइन विछ्याउन सकिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निजी जग्गा खरिद वा सम्झौताबाट प्राप्त गर्न नसकेमा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम जग्गा प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

(४) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणाली निर्माण तथा सञ्चालनका लागि विछ्याएको पाईप वा निर्माण गरेको संरचनाका कारण कसैको निजी वा सार्वजनिक सम्पत्ति हानि नोक्सानी हुन गएमा त्यस्तो अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले सोको उचित क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

१८. **घर जग्गामा प्रवेश गर्न सक्नेः** (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था वा यस ऐन बमोजिमको कामको सिलसिलामा खटिएको कुनै कर्मचारीले कुनै व्यक्तिको घर जग्गामा प्रवेश गर्नुपर्ने भएमा सम्बन्धित व्यक्तिलाई पूर्व सूचना दिई त्यस्तो घरजग्गामा प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

तर कुनै व्यक्तिले सेवाको दुरुपयोग वा सेवाको अनाधिकार उपयोग गरिरहेको छ भन्ने शङ्का गर्नुपर्ने पर्याप्त आधार र कारण भएमा सोको लागि सूर्योदय देखि सूर्यास्त नभएसम्मको समयमा पूर्व सूचना नदिई पनि त्यस्तो व्यक्तिको घरजग्गामा प्रवेश गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्यमा संलग्न कर्मचारीले सम्बन्धित घरजग्गाधनीको कुनै पनि सम्पत्तिमा हानी नोक्सानी पुग्ने कार्य गर्न हुदैन ।

तर त्यस्तो कार्यमा संलग्न कर्मचारीले कुनै हानी नोक्सानी गरेको पाइएमा सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले सम्बन्धित व्यक्तिलाई तोकिए बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनुपर्नेछ।

१९. **संरचनाको सुरक्षाः** (१) आयोजना वा सेवा प्रणालीसँग सम्बन्धित संरचनाको सुरक्षाको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको लिखित अनुरोधमा वा त्यस्तो प्रणालीको सुरक्षा गर्न आवश्यक भएमा प्रदेश सरकारले आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको अनुरोधमा सुरक्षा व्यवस्था गरिएकोमा त्यसको लागि लाग्ने सम्पूर्ण खर्च सोही अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद - ५

ढल व्यवस्थापन तथा सरसफाइ सेवा सञ्चालन सम्बन्धमा

२०. **ढल व्यवस्थापनको सेवा प्राप्त गर्नेः** (१) यस ऐन बमोजिम ढल व्यवस्थापनको सेवा प्राप्त गर्न चाहने

उपभोक्ताले सम्बन्धित सेवा क्षेत्रको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थामा तोकिए बमोजिम निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन प्राप्त भएपछि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले ढल व्यवस्थापनको लागि तोकिएको शुल्क लिई तोकिएको समयावधि भित्र ढल व्यवस्थापनको व्यवस्था गरिदिनु पर्नेछ ।

(३) ढल सेवा प्रदान गर्ने, ढल दस्तुर र सरसफाइ सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२१. **दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापन गर्नेः** (१) दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापन तथा फोहोरपानी संकलन गर्ने प्रणालीको निर्माण र प्रशोधन केन्द्रको स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(२) फोहोरपानी तथा दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापनको लागि निजी क्षेत्रसँग साझेदारी गर्न सक्नेछ ।

२२. **प्रदेशस्तरीय सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिः** (१) प्रदेशमा दिगो सरसफाइ सेवा प्रदान गर्न देहाय बमोजिमको प्रदेशस्तरीय सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति रहनेछः-

(क) मन्त्री, मन्त्रालय	- अध्यक्ष
(ख) सचिव, मन्त्रालय	- सदस्य
(ग) प्रदेश सरकारको स्वास्थ्य सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालयको सचिव	- सदस्य
(घ) प्रदेशस्तरको खानेपानी उपभोक्ता महासंघको अध्यक्ष	- सदस्य
(ङ) सम्बन्धित महाशाखा प्रमुख, मन्त्रालय	- सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार समितिले सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधि वा सम्बन्धित विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको काम कर्तव्य, अधिकार र अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ६

महसुल तथा सेवा शुल्क सम्बन्धी

२३. **महसुल निर्धारण समितिः** (१) उपभोक्तालाई खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा उपलब्ध गराए बापत त्यस्तो सेवा प्राप्त गर्ने उपभोक्तासँग अनुमतिप्राप्त संस्थाले लिने महसुल निर्धारण गर्न देहाय बमोजिमको एक खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा महसुल निर्धारण समिति रहनेछः

(क) सचिव, मन्त्रालय	- अध्यक्ष
(ख) मन्त्रालयले मनोनीत गरेको सम्बन्धित विषयविज्ञ कम्तीमा एकजना महिला सहित दुई जना	- सदस्य
(ग) सम्बन्धित योजनाको आधिकारिक प्रतिनिधि	- सदस्य
(घ) सम्बन्धित महाशाखा प्रमुख, मन्त्रालय	- सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिम मनोनित सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ र निज अर्को एक अवधिको लागि पुनः नियुक्ति हुनसक्नेछ।

(३) समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ।

(४) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(५) अध्यक्ष तथा सदस्यले बैठकमा भाग लिए बापत तोकिए बमोजिम बैठक भत्ता पाउनेछन्।

(६) समितिको काम, कर्तव्य, अधिकार र अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(७) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले निर्धारण गरेको महसुल मन्त्रालयले प्रदेश राजपत्रमा प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।

(८) उपभोक्ता समितिद्वारा सञ्चालित योजनाको हकमा उपभोक्ता समितिको साधारण सभाबाट अनुमोदन गरी खानेपानी महसुल निर्धारण गर्न सक्नेछ।

२४. **महसुल निर्धारण गर्ने आधारः** (१) समितिले खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा बापतको महसुल निर्धारण गर्दा ह्रासकट्टी, उपयुक्त लाभ, सेवा सञ्चालनको लागत, उपभोक्ता मूल्य सूचीको परिवर्तन र खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको सम्बन्धमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले अवलम्बन गरेको नीति समेतका आधारमा गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको आधारमा महसुल निर्धारण गर्दा समितिले उपभोक्ताको बृहत्तर हितलाई ध्यानमा राखि पानीको गुणस्तर, उपभोक्ताको क्रयशक्ति तथा सेवाको स्तर समेतलाई विचार गर्नु पर्नेछ ।

(३) महसुल निर्धारण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२५. **महसुल, दस्तुर वा सेवा शुल्क लिन पाउने अधिकारः** (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई उपभोक्ताले खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा उपयोग गरे बापत समितिले निर्धारण गरे बमोजिमको महसुल तथा सेवा शुल्क लिने अधिकार हुनेछ ।

(२) खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा उपयोग गरे बापतको महसुल तथा सेवा शुल्क सम्बन्धित उपभोक्ताले अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई बुझाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विपन्न घरपरिवारको लागि धारा जडान, शौचालय निर्माण, ढल जडान वापतको शुल्क तथा महसुल लगायत तोकिए बमोजिमको सेवामा तोकिए बमोजिम सहुलियत दिन सक्नेछ ।

स्पष्टीकरणः यस दफाको प्रयोजनको लागि "विपन्न घरपरिवार" भन्नाले प्रचलित कानूनमा उल्लेख भए बमोजिम जीवनयापन गर्ने कुनै आधार, आयश्रोत वा सम्पत्ति नभएको र जीवनयापनको लागि तोकिएको भन्दा न्यून आय भएको घरपरिवार सम्झनु पर्छ ।

२६. **असूल उपर गर्नेः** यस ऐन बमोजिम खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा उपयोग गरे बापतको महसुल,

सेवाशुल्क, अतिरिक्त शुल्क तथा जरिबानाको रकम नबुझाउने उपभोक्ताबाट अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले त्यस्तो रकम प्रचलित कानून बमोजिम असुल उपर गर्न सक्नेछ ।

२७. **मिनाहा दिन सक्ने:** प्रदेश सरकारले सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाको मागका आधारमा सम्बन्धित जिल्लास्थित कार्यालयको सिफारिसमा राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी विषम परिस्थितिका कारणले कुनै खास क्षेत्रका उपभोक्ताले खानेपानीको महसुल तिर्न असमर्थ भएमा वा पिछडिएको समुदायको लागि जडान भएको सामूहिक खानेपानीको धारामा लाग्ने महसुल घटाउन वा मिनाहा दिन सक्नेछ ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि "विषम परिस्थिति" भन्नाले कुनै प्रकोपको समयमा खानेपानी सेवा सञ्चालन गरेको अवस्थालाई जनाउँछ ।

परिच्छेद - ७

गुणस्तर तथा मापदण्ड सम्बन्धी

२८. **गुणस्तर र मापदण्ड सम्बन्धमा:** खानेपानीको गुणस्तर र मापदण्ड तथा सरसफाइ सेवाका सम्बन्धमा प्रदेश सरकारले तोकेको गुणस्तर तथा मापदण्डको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

तर प्रदेश सरकारले गुणस्तर र मापदण्ड नतोकेसम्म नेपाल सरकारले तोकेको गुणस्तर र मापदण्ड पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

२९. **फोहोरपानी प्रशोधन सम्बन्धमा:** कुनै उद्योग, होटल तथा अस्पतालले उत्सर्जन गरेको फोहोरपानी ढल व्यवस्थापन प्रणालीमा मिसाउनु पर्ने भएमा प्रशोधन गरी प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको मापदण्डको सीमा भित्र रही मिसाउनु पर्नेछ ।

३०. **प्रयोगशालाको स्थापना तथा सञ्चालन:** (१) प्रदेश सरकारले खानेपानी तथा फोहोर पानीको गुणस्तर मापन तथा परीक्षणका लागि प्रयोगशालाको स्थापना तथा सञ्चालन गर्नेछ । सो व्यवस्था नभएसम्म नेपाल सरकारबाट सम्बन्धित विषयमा इजाजत प्राप्त प्रयोगशालाहरुमा समेत परीक्षण कार्य गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रयोगशालाको स्थापना तथा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ८

सेवाको अनुगमन तथा निगरानी सम्बन्धी

३१. **निरीक्षक तोक्न सक्ने:** खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धमा निर्धारित गुणस्तर तथा मापदण्डको कार्यान्वयन, अनुगमन र निगरानीका लागि सम्बन्धित जिल्लाको कार्यालय प्रमुख वा निजले तोकेको कर्मचारी निरीक्षक हुनेछ ।

३२. **अनुगमन, नियमन तथा निगरानी:** (१) निरीक्षकले अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले आपूर्ति गरेको खानेपानीको गुणस्तर तथा उपलव्ध गराएको सरसफाइ सेवाको स्तर नियमितरुपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमनको क्रममा निरीक्षकले अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले आपूर्ति गरिरहेको खानेपानी वा विसर्जन गरिएको फोहोर पानीको नमूना संकलन तथा परीक्षण गर्न वा अन्य आवश्यक विवरण लिन वा माग गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम अनुगमनका क्रममा निरीक्षकले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको स्तरमा सुधार गर्न आवश्यक देखेमा वा खानेपानी तथा फोहोरपानीको नमूना परीक्षण गर्दा गुणस्तर तथा मापदण्ड बमोजिम भएको नपाइएमा सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई गुणस्तर तथा मापदण्ड कायम गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम दिईएको निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ।

(५) खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको स्तर, गुणस्तर तथा मापदण्डको अनुगमन नियमन तथा निगरानी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद - ९

कसुर र जरिबाना सम्बन्धी व्यवस्था

३३. **कसुरः** (१) कसैले देहायको कुनै काम गरे वा गराएमा यस ऐन अन्तर्गतको कसुर गरेको मानिनेछः-

(क) अनुमतिपत्र नलिई खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणालीको निर्माण वा सञ्चालन गरेमा,

(ख) खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवाको अनाधिकार प्रयोग गरेमा वा त्यसको दुरुपयोग गरेमा,

(ग) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले जडान गरेको निजी धारामा उपभोक्ताले अनुमतिप्राप्त संस्थाको स्वीकृति बिना कुनै अवाञ्छित फाईदा लिने उद्देश्यले कुनै कार्य गरेमा,

(घ) खानेपानीको पाइपबाट कुनै यन्त्र जडान गरी अनाधिकार पानी प्रयोग गर्ने कार्य गरेमा,

(ङ) जलाधार क्षेत्र भित्र खानेपानी प्रदूषित गर्ने वा पानीको परिमाण वा वहावमा असर पर्ने कुनै कार्य गरेमा,

(च) खानेपानी सेवा, सरसफाइ सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणालीको कुनै संरचना वा जडित पाइप वा सामान वा जडित मिटर वा प्रशोधन प्रणाली वा अन्य उपकरण बिगार्ने वा नष्ट गर्ने वा चोरी गरेमा,

(छ) निर्धारित मापदण्ड विपरीत कसैले मानव मलमूत्र सहित वा रहितको फोहोरपानी ढल व्यवस्थापन प्रणालीमा विसर्जन गरेमा वा मानव मलमूत्रलाई सिधै नदी, जलाशय वा जमिनमा विसर्जन गरेमा,

(ज) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले फोहोर पानी विसर्जन गर्दा निर्धारित मापदण्ड तथा स्तर पूरा नगरी नदी, जलाशय वा जमिनमा विसर्जन गरेमा,

(झ) निर्धारित गुणस्तर तथा मापदण्ड बमोजिम सेवा स्तर र गुणस्तर कायम नगरेमा वा तोकिएको गुणस्तर बमोजिमको खानेपानी आपूर्ति नगरेमा,

(ञ) अनुमति प्राप्त संस्थाले प्रदेश सरकारले निर्धारण गरेको महसुल लागू नगरेमा वा निर्धारण गरे भन्दा बढी महसुल लिएमा,

(ट) यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम गर्नुपर्ने काम नगरेमा वा गर्न नहुने काम गरेमा ।

(२) कसैले उपदफा (१) बमोजिमको कसुर गरेमा देहाय बमोजिम जरिबाना हुनेछः-

(क) खण्ड (क) बमोजिमको कसुर गरेमा एकलाख रुपैयासम्म जरिबाना गरी त्यस्तो काम तुरुन्त बन्द गराउने,

(ख) खण्ड (ख), (ग) वा (घ) बमोजिमको कसुर गरेमा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिबाना,

(ग) खण्ड (ङ) देखि (ट) सम्मको कसुर गरेमा पाँचलाख रुपैयाँसम्म जरिबाना।

परिच्छेद-१०

उजुरी, अनुसन्धान, निर्णय तथा पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्था

३४. **उजुरी, अनुसन्धान तथा निर्णयः** (१) यस ऐन तथा यस अन्तर्गत बनेको नियमावली विपरीतको कार्य कुनै व्यक्ति, संस्था वा कोही कसैले गरेमा वा गर्न लागेको सूचना पाएमा जो कोहीले कार्यालय प्रमुख समक्ष उजुरी दिन सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उजुरी उपर कारवाही गर्दा कार्यालय प्रमुखलाई प्रचलित कानून बमोजिम सम्बन्धित व्यक्तिलाई झिकाउने, बयान गराउने, प्रमाण बुझ्ने र लिखतहरू पेश गर्न लगाउने सम्बन्धमा अदालतलाई भए सरहको अधिकार हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम परेको उजुरीको सम्बन्धमा कार्यालय प्रमुखले नब्बे दिन भित्रमा निर्णय गरिसक्नु पर्नेछ।

३५. **पुनरावेदनः** दफा ३४ को उपदफा (३) बमोजिमको निर्णयमा चित्त नबुझेमा निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैंतिस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सकिनेछ।

३६. **प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन बाधा नपर्नेः** यस ऐन बमोजिम कसुर हुने कुनै कार्य अन्य प्रचलित कानून बमोजिम पनि कसुर हुने रहेछ भने सो कानून बमोजिम मुद्दा चलाई सजाय गर्न यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन।

परिच्छेद - ११

विविध

३७. **प्रदेश सरकारले कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेः** (१) प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह वा सो अन्तर्गतका निकायले ग्रामीण तथा शहरी बस्तीलाई स्वच्छ, सफा र सुन्दर बनाई राख्न स्वास्थ्य तथा सरसफाइ सम्बन्धी कार्यक्रम तथा अभियान सञ्चालन गर्न वा गराउन सक्नेछन् ।

(२) प्रदेश सरकार आफैंले वा अनुमति प्राप्त संस्थासँग संयुक्त रुपमा खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवाको निर्माण तथा सञ्चालन गर्न गराउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम निर्माण तथा सञ्चालन भएका खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा सुकुम्बासी तथा विपन्न परिवारको लागि निःशुल्क वा न्यूनतम सेवा शुल्क लिई उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

३८. **आर्थिक अनुदान तथा पुरस्कार दिन सक्नेः** (१) प्रदेश सरकारले विपन्न बस्ती तथा पिछडिएको क्षेत्रमा खानेपानी सेवा सञ्चालनका निम्ति आवश्यक आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(२) खानेपानीको लागि सतह तथा जमिनमुनिको पानीको स्रोत पर्याप्त नभएको क्षेत्रमा आकाशे पानी संकलन गर्ने तथा अन्य उपयुक्त प्रविधि वा प्रणाली निर्माणका लागि तोकिए बमोजिम आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलव्ध गराउन सक्नेछ ।

(३) उत्कृष्ट सेवा प्रदान गरिराखेको सेवा प्रदायकलाई मन्त्रालयले पुरस्कृत गर्न सक्ने छ ।

३९. **उपभोक्ता समितिको गठन तथा सञ्चालन सम्बन्धमाः** (१) यस ऐन बमोजिम खानेपानी सेवा तथा सरसफाइ सेवा सञ्चालन गर्न चाहने उपभोक्ता संस्था प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको हुनुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उपभोक्ता संस्थाको दर्ता तथा सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

४०. **खानेपानीको लागि भूमिगत पानीको उपयोग सम्बन्धमाः** (१) खानेपानीको लागि भूमिगत पानीको उपयोग सम्बन्धमा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्डको अधीनमा रही प्रदेश सरकारले आफ्नो क्षेत्रका लागि आवश्यक मापदण्ड तोक्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको मापदण्डको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

४१. **नदी तथा तालतलैयाको जल गुणस्तर संरक्षणः** (१) मानव सृजित वा मानवीय क्रियाकलापको कारण सांस्कृतिक, धार्मिक, पर्यटकीय महत्वका मानव बस्तीसँग जोडिएका नदी, तालतलैया, पोखरी, जलाशय

तथा कुण्डको वातावरणीय स्वास्थ्य र जल गुणस्तरमा परिरहेको वा पर्ने प्रभाव न्यूनीकरण गरी स्वच्छता र सुन्दरता कायम राख्ने दायित्व तथा जिम्मेवारी प्रदेश सरकार वा सो अन्तर्गतका निकायको हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सांस्कृतिक, धार्मिक, पर्यटकीय महत्वका बस्तीसँग जोडिएका नदी, तालतलैया, पोखरी, जलाशय तथा कुण्डको वातावरणीय स्वास्थ्य र जल गुणस्तरमा परिरहेको वा पार्ने प्रभाव न्यूनीकरण गरी स्वच्छता र सुन्दरता कायम राख्न आवश्यक संरक्षणात्मक उपायहरु कार्यान्वयन गर्ने गराउने र सोको अनुगमन, नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने दायित्व प्रदेश सरकार वा सो अन्तर्गतका निकायको हुनेछ ।

४२. **आदेश वा निर्देशन दिन सक्नेः** प्रदेश सरकार वा तोकिएको निकायले अनुमति प्राप्त संस्था वा सेवा प्रणालीलाई खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाको निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धमा आवश्यक आदेश वा निर्देशन जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश वा निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।

४३. **नियम, कार्यविधि, निर्देशिका र मापदण्ड बनाउने अधिकारः** (१) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि प्रदेश सरकारले नियम बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बनेको नियमको अधीनमा रही प्रदेश सरकारले कार्यविधि निर्देशिका र मापदण्ड बनाउन सक्नेछ।

प्रदेश सभाको सम्वत् २०७९ साल साउन १५ गते बसेको बैठकले नेपालको संविधानको धारा १९९ बमोजिम यो विधेयक पारित गरेको ब्यहोरा संविधानको धारा २०१ बमोजिम प्रमाणित गर्दछु ।

नेत्रनाथ अधिकारी
सभामुख
प्रदेश सभा गण्डकी प्रदेश,

मितिः २०७९।०४।२२

प्रदेश सभाका सभामुखबाट प्रमाणित यो विधेयक नेपालको संविधानको धारा २०१ को उपधारा (२) बमोजिम प्रमाणीकरण गर्दछु ।

पृथ्वीमान गुरुङ्ग
प्रदेश प्रमुख